

Przesłanki i warunki wykorzystania rachunkowości i analizy finansowej w biznesplanie małego przedsiębiorcy

Każde przedsiębiorstwo, niezależnie od rozmiaru, w czasie swojego istnienia niejednokrotnie podejmuje się nowych przedsięwzięć gospodarczych. Często musi również pozyskać środki na przetrwanie lub rozwój. Konieczność taka pojawia się nie tylko w chwili rozpoczęcia działalności gospodarczej, ale też w czasie kolejnych faz życia firmy.

Kapitał wykorzystywany przez podmiot gospodarczy może mieć różne źródła pochodzenia. Cechą charakterystyczną polskich małych przedsiębiorstw jest korzystanie głównie z kapitału własnego. Coraz częściej jednak firmy biorą pod uwagę inne możliwości, takie jak kredyty bankowe czy programy pomocowe, fundusze i inne instrumenty tworzone przez Unię Europejską, a mające na celu wzmocnienie ich pozycji. Szczęólnego znaczenia nabiera tu zakwalifikowanie do grupy małych, średnich lub dużych przedsiębiorstw. Istnieją bowiem specjalne programy unijne ukierunkowane na rozwój małych przedsiębiorstw, dające im dodatkową szansę na zdobycie środków na zaistnienie, funkcjonowanie i rozwój na globalnym rynku. W każdym przypadku – niezależnie od tego, czy przedsiębiorstwo korzysta ze środków własnych, czy z kapitału obcego – przedsięwzięcie inwestycyjne wymaga starannego przygotowania, skalkulowania przyszłych kosztów i korzyści. Opracowanie to może przybrać formę biznesplanu.

Biznesplan jest to najczęściej dokument tworzony na potrzeby uzyskania środków na inwestycję z kapitału obcego. Może on też zostać sporządzony na potrzeby bieżącego zarządzania firmą. Niezależnie od przeznaczenia i formy, biznesplan ma wartość informacyjną jedynie wtedy, gdy jest sporządzony z należytą starannością. Podstawowym zadaniem biznesplanu jest bowiem rzeczowa analiza planowanego przedsięwzięcia – uzasadniająca jego podjęcie, pokazująca oprócz samej istoty merytorycznej projektu również analizę sytuacji finansowej.

W zależności od wymagań potencjalnych inwestorów zewnętrznych oraz wiedzy i możliwości przedsiębiorcy, część finansowa biznesplanu może składać się z różnych elementów. W każdym przypadku konieczne jest udowodnienie, że planowane korzyści pokryją koszty inwestycji oraz przyniosą przedsiębiorstwu zyski. Aby tego dokonać, przedsiębiorca może i powinien korzystać z wielu źródeł informacji. Fundamentalne źródła informacji wykorzystywanych w ocenie przedsiębiorstwa oraz podejmowaniu decyzji inwestycyjnych stanowią rachunkowość i analiza finansowa. Przyczyna tego stanu tkwi w cechach rachunkowości – jej wiarygodności i rzetelności. Dlatego wykorzystanie rachunkowości i analizy finansowej będzie miało wpływ na poprawę wiarygodności informacji prezentowanych w biznesplanie małego przedsiębiorcy.

Zawarte w niniejszym artykule rozważania oparto na przekonaniu, że rachunkowość, będąca źródłem wiarygodnej informacji o kondycji finansowej przedsiębiorstwa, zwiększa przejrzystość informacyjną biznesplanu. Podkreślić należy, że w interesie każdego przedsiębiorcy

starającego się o pozyskanie środków na inwestycje spoza firmy jest dbanie o dostarczenie właścicielom kapitału rzetelnej informacji o sytuacji finansowej firmy, co oznacza konieczność wykorzystania informacji pochodzących z różnych źródeł. W artykule została również zweryfikowana następująca hipoteza: „każdy przedsiębiorca, bez względu na wielkość firmy, ma możliwość wykorzystania niektórych narzędzi rachunkowości”.

Mając na względzie powyższe, za cel artykułu przyjęto pokazanie możliwości i ograniczeń wykorzystania rachunkowości oraz analizy finansowej w biznesplanie mikro- i małego przedsiębiorcy.

Źródła finansowania małych przedsiębiorstw

W literaturze można spotkać wiele definicji i kryteriów klasyfikacji przedsiębiorstw do grupy małych, średnich lub dużych. *Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej* określa, zgodnie z rekomendacją unijną (*Zalecenie komisji z dnia 6 maja 2003 roku dotyczące definicji mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw*), między innymi definicję mikro- i małego przedsiębiorcy. Zgodnie z artykułem 104 Ustawy, „za mikroprzedsiębiorcę uważa się tego przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych:

1. zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz
2. osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły 2 milionów euro”.

W artykule 105 zdefiniowane zostały małe przedsiębiorstwa. „Za małego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych:

1. zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz
2. osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 milionów euro”.

Ze względu na fakt, iż powyższe definicje zgodne są z rekomendacją Unii Europejskiej, w dobie integracji wydaje się słuszne przyjęcie ich jako podstawy do dalszych rozważań.

Cechą charakterystyczną małych przedsiębiorstw jest nieskomplikowana struktura organizacyjna, w której przepływ informacji odbywa się w sposób bezpośredni. Często są to przedsiębiorstwa rodzinne. Ich powstanie finansowane jest zazwyczaj ze środków własnych i pożyczek zaciąganych u znajomych oraz członków rodziny. Cechą charakterystyczną tego typu organizacji jest również finansowanie większości inwestycji z kapitału własnego – osobistego majątku właściciela i jego rodziny, a także majątku wypracowanego w toku działalności firmy.

W trakcie swojej działalności małe przedsiębiorstwa mają utrudniony dostęp do środków pochodzących z rynków kapitałowych. Samofinansowanie się małych przedsiębiorstw było jedną z przyczyn, które spowodowały, iż obecny kryzys gospodarczy nie dotknął Polski w tak dużym stopniu jak innych krajów Unii Europejskiej. Jednak takie działanie ma także wiele negatywnych cech. Niewątpliwie jest to przyczyna, która może spowalniać rozwój tego sektora. Dodatkowo utrudnienia w dostępie do kapitału obcego są czynnikiem ograniczającym konkurencyjność przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwo, które nie wykorzystuje kapitałów obcych, ma niższy poziom rentowności, gdyż nie korzysta z efektu dźwigni finansowej. Finansując inwestycje tylko i wyłącznie ze środków własnych, w całości ponosi ryzyko inwestycyjne. Pozbawia się także możliwości dodatkowej kontroli projektu inwestycyjnego, np. przez kredytodawcę. Inwestor zewnętrzny,

jakim może być bank, przed udzieleniem kredytu sprawdza dokładnie plan biznesu i tym samym weryfikuje opłacalność przedsięwzięcia. Biorąc pod uwagę, iż pracownicy banku są wyspecjalizowani w ocenie projektów inwestycyjnych, wystąpienie z wnioskiem kredytowym daje przedsiębiorcy możliwość zweryfikowania danego projektu przez niezależnych specjalistów. Tym samym jest to sposób na ograniczenie ryzyka nowej inwestycji.

Finansowanie przedsięwzięcia z kredytu (lub innego rodzaju kapitału obcego) powoduje, iż przedsiębiorstwo musi ponosić koszty długu – prowizje, odsetki. Jednak, jeśli pomysł na biznes jest dobry i firma jest w stanie zwrócić dług, pokryć koszt kapitału obcego i wypracować zysk, to – po racjonalnej analizie korzyści i kosztów – taki projekt jest wart realizacji wcześniej niż po wypracowaniu własnych środków na inwestycje. Oczekiwanie na zdobycie kapitału własnego na sfinansowanie działania może nie tylko oddalić w czasie możliwość osiągnięcia zysków, ale ją wręcz uniemożliwić. Otoczenie gospodarcze w dzisiejszych czasach charakteryzuje się szybkimi zmianami w zakresie popytu – zmieniają się potrzeby konsumentów, zmienia się moda i technologie. Dzisiejszy dobry pomysł na biznes za parę miesięcy może się okazać całkowicie nierentowny. Ponadto, nie można traktować całej kwoty prowizji czy odsetek jako pomniejszającej nasze zyski. Przedsiębiorca ma prawo kwoty te zaliczyć w ciężar kosztów finansowych, zmniejszając tym samym podstawę do wyliczenia podatku dochodowego.

Istota biznesplanu

Cechą charakterystyczną przedsiębiorczości jest wyciąganie wniosków z przeszłości, dbanie o sprawy teraźniejsze firmy i ciągle patrzeć w przyszłość. Wszystkie działania przedsiębiorcy powinny koncentrować się na dbaniu o przetrwanie i rozwój firmy.

Biznesplan jest to metoda planowania przedsięwzięć biznesowych. Określenie to odnosi do przedsiębiorczości jako sposobu działania oraz do planowania jako czynności intelektualnej (Opolski, Waśniewski 2007). Biznesplan jest narzędziem wykorzystywanym przy ocenie opłacalności przedsięwzięć gospodarczych. Może być sporządzany zarówno na potrzeby wewnętrzne firmy – do zarządzania przedsiębiorstwem, komunikowania zamierzeń wewnątrz organizacji – lub zewnętrzne – dla inwestorów w celu pozyskania źródeł na sfinansowanie inwestycji. Najczęściej jest on sporządzany dla banku, jako dokument dołączany do wniosku kredytowego, jednak w praktyce ma znacznie więcej zastosowań. Może on być sporządzany:

- przed założeniem firmy lub zmianą przez nią kierunku działania,
- na potrzeby łączenia przedsiębiorstw,
- na potrzeby restrukturyzacji firmy,
- w krytycznej fazie działalności firmy, np. przy zagrożeniu upadłości,
- w celu uzyskania środków finansowych na przetrwanie lub rozwój,
- w doskonaleniu organizacji zarządzania firmą,
- przy wycenie przedsiębiorstwa (Kupiec, Dębowski 2003).

Biznesplan powinien pokazywać cele, metody działania oraz alternatywne przedsięwzięcia wraz z uzasadnieniem dokonanego wyboru, zawierać analizę sytuacji bieżącej przedsiębiorstwa oraz zamierzenia dotyczące przyszłości. Jeśli sporządzany jest on w celu uzyskania środków na finansowanie inwestycji z kapitału zewnętrznego, przedsiębiorca musi w nim udowodnić, że dane przedsięwzięcie będzie rentowne. Inwestor zewnętrzny będzie oczekiwał, iż finansowane przez niego działanie pozwoli na spłatę udostępnionego kapitału oraz pokrycie jego kosztów (odsetki, prowizje). W rzeczywistości rentowne przedsięwzięcie powinno zapewnić przedsiębiorcy również zysk.

Plan biznesu sporządzony jako dokument zawiera trzy części:

1. tekstową, będącą opisem zarówno bieżącej sytuacji przedsiębiorstwa, jak i planowanego przedsięwzięcia inwestycyjnego, celów i zadań, posiadanych i potrzebnych środków, planowanych efektów,
2. tabelaryczną, obejmującą zestawione najczęściej w tabelach wielkości liczbowe,
3. graficzną, składającą się z różnego typu wykresów, rysunków, schematów map, zdjęć itp.

Ta część obrazuje wizualnie problem omówiony w biznesplanie. (Kupiec, Dębowski 2003).

Wszystkie części biznesplanu mają duże znaczenie. Część tekstowa wprowadza użytkownika w meritum zagadnienia. Pozwala mu zrozumieć zarówno bieżącą sytuację przedsiębiorstwa, jak również wizję jego przyszłości. W tej części omówiona jest koncepcja dalszego działania, która pozwala wyrobić pogląd na jego racjonalność. Część tabelaryczna przywołuje wielkości liczbowe omawianego projektu. Jest przydatna do scharakteryzowania zagadnień finansowych przedsięwzięcia. Część graficzna wizualizuje informacje zawarte w części tekstowej i tabelarycznej.

Z punktu widzenia inwestora najważniejsze będą zagadnienia dotyczące ryzyka i opłacalności przedsięwzięcia. Elementy dotyczące spraw finansowych mogą znajdować się w każdej z tych trzech części. W części tekstowej jako omówienie problemu wraz z podaniem kwot, w części tabelarycznej jako zestawienia dotyczące spraw finansowych, a w części graficznej jako różnego typu wykresy sporządzone na podstawie tych zestawień.

W literaturze przedstawiane są różne układy biznesplanu. Można jednak wyciągnąć wnioski, iż każdy biznesplan powinien zawierać:

- wprowadzenie,
- charakterystykę przedsiębiorstwa (kadra kierownicza, personel, sposób zarządzania, schemat organizacji, opis kultury organizacji),
- analizę otoczenia firmy, analizę rynku,
- opis działalności bieżącej przedsiębiorstwa,
- charakterystykę planowanego przedsięwzięcia (produktów, technologii, rynków zbytu, planu marketingowego, konkurencji itp.),
- część finansową,
- podsumowanie,
- załączniki (Opolski, Waśniewski 2007, Kupiec, Dębowski 2003, Kowalczyk 1996).

Z punktu widzenia omawianego w artykule zagadnienia najistotniejsza jest część finansowa. W literaturze przedmiotu wyróżnia się w tym miejscu:

- sprawozdania finansowe – bilans, rachunek zysków i strat oraz rachunek przepływów pieniężnych,
- analizę finansową.

W praktyce ważnym elementem części finansowej biznesplanu małego przedsiębiorcy jest również rachunkowość zarządcza.

Część finansowa biznesplanu zostanie omówiona dokładnie w dalszej części opracowania z podziałem na rachunkowość i sprawozdawczość finansową, analizę finansową i rachunkowość zarządczą.

Istota rachunkowości oraz jej rola w zwiększaniu przejrzystości informacyjnej działalności przedsiębiorstwa

Rachunkowość stanowi „uniwersalny, elastyczny, podmiotowy system informacyjno-kontrolny, zdeteminowany metodą bilansową, która jest nierozdzielnie z nim związana, metodą poznawczą, umożliwiającą tworzenie liczbowego obrazu powstawania, podziału i przepływu

wartości oraz wynikających stąd rozrachunków między podmiotami gospodarczymi” (Buzym 1980). Rachunkowość pozwala na pomiar i wycenę zjawisk, w celu uzyskania wiarygodnej, użytecznej i niezawodnej informacji o stanie przedsiębiorstwa (Cebrowska, 2005, s. 635). Obejmuje ona:

- politykę rachunkowości,
- prowadzenie ksiąg rachunkowych,
- ustalanie lub sprawdzanie rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- wycenę aktywów i pasywów,
- ustalanie wyniku finansowego,
- sporządzanie sprawozdań finansowych,
- gromadzenie i przechowywanie dokumentacji księgowej,
- poddawanie badaniu i ogłaszanie sprawozdań finansowych (w przypadku gdy jednostka jest do tego zobowiązana prawem) (Gierusz 2004).

Wraz z globalizacją przed rachunkowością stanęło nowe wyzwanie. Jej zadaniem jest również dostarczanie informacji umożliwiających zmniejszenie ryzyka gospodarczego i inwestycyjnego w konkurencyjnym środowisku gospodarczym krajów, regionów i świata (Surdykowska 1999).

Rachunkowość spełnia funkcje:

- informacyjną,
- kontrolną,
- analityczną,
- optymalizacyjną,
- sprawozdawczą (Sojak 2003).

W celu zapewnienia wiarygodności informacji pochodzących z rachunkowości, musi ona spełniać zasady:

- memoriału, która polega na ujęciu w księgach rachunkowych i sprawozdaniu wszystkich przypadających na dany okres przychodów i obciążających kosztów, bez względu na moment zapłaty,
- współmierności, która oznacza ujęcie w księgach rachunkowych i w wyniku finansowym przychodów i kosztów związanych z tymi przychodami,
- periodyzacji (podziału zdarzeń gospodarczych na okresy),
- istotności, zgodnie z którą należy ująć w rachunkowości wszystkie zdarzenia istotne do oceny sytuacji majątkowej i finansowej jednostki,
- ciągłości, która oznacza stosowanie w kolejnych okresach sprawozdawczych przyjętych sposobów księgowania,
- ostrożności, która przejawia się w podejściu do wyceny zarówno składników majątkowych, jak i zaliczenia przychodów i kosztów do danego okresu,
- przewagi treści nad formą,
- kontynuacji działania.

Wszystkie regulacje prawne, zasady i narzędzia rachunkowości wynikają z potrzeby zapewnienia przejrzystości informacyjnej użytkownikom sprawozdań. Rachunkowość jest językiem biznesu, dlatego wykorzystuje zasady, metody i standardy umożliwiające porozumienie. W czasach globalizacji podejmowane są działania mające na celu zapewnienie porównywalności sprawozdań pochodzących z rachunkowości na skalę światową, tak aby rachunkowość stała się międzynarodowym językiem biznesu. W tym celu, w związku z procesem integracji europejskiej, na terenie Unii Europejskiej wprowadzane są Międzynarodowe Standardy Rachunkowości/Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Rachunkowość dzieli się na dwa segmenty – rachunkowość finansową i zarządczą. W oparciu o rachunkowość wykształciła się analiza finansowa, która korzysta z danych zawartych w sprawozdaniach finansowych, jednak posiada również cechy rachunkowości zarządczej. Wszelkie regulacje prawne, ustawy i standardy dotyczą jedynie rachunkowości finansowej, jednak rachunkowość zarządcza i analiza finansowa mogą również dostarczać wiarygodnych informacji, mających na celu zwiększenie przejrzystości informacyjnej działalności jednostki gospodarczej.

Regulacje prawne w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej

Rachunkowość finansowa jest ukierunkowana na zewnętrznych użytkowników informacji, które dostarcza w postaci sprawozdań finansowych. Jednak nie wszystkie przedsiębiorstwa mają obowiązek stosowania przepisów *Ustawy z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości*. Zgodnie z artykułem 2 tej ustawy, przepisy ustawy stosuje się obowiązkowo w stosunku „do mających siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej [...] osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych, spółek partnerskich oraz spółdzielni socjalnych, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 1.200.000 euro”. W związku z podwyższeniem tej kwoty o 400.000 euro¹ i wzrostem kursu euro, w 2010 roku obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych będą miały spółki, których przychody w 2009 roku przekroczą 5.067.120 zł (Pokojowska 2009b).

Z punktu widzenia małych przedsiębiorców ważny jest również punkt 2 tego artykułu, mówiący, iż „osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie mogą stosować zasady rachunkowości określone ustawą również od początku następnego roku obrotowego, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż równowartość w walucie polskiej 1.200.000 euro. W tym przypadku osoby te lub wspólnicy przed rozpoczęciem roku obrotowego są obowiązani do zawiadomienia o tym urzędu skarbowego, właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym” (*Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości*).

W ostatnim etapie cyklu rachunkowości finansowej powstają sprawozdania. Ich głównym zadaniem jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych szerokiego kręgu użytkowników, podejmujących decyzje inwestycyjne, kredytowe, handlowe i inne. Informują one o kondycji finansowej przedsiębiorstwa, o jego szansach na kontynuowanie działalności, na rozwój. Istotnym ograniczeniem wynikającym z charakteru sprawozdań finansowych jest to, iż zawierają dane pochodzące z przeszłości. Na podstawie samych danych z okresów przeszłych trudno jest prognozować przyszłość, jednak sprawozdania finansowe uzupełnione o dodatkowe informacje pomagają podjąć decyzje dotyczące przyszłości (Bauer 2009).

Ze sprawozdań finansowych korzystają użytkownicy zewnętrzni, tacy jak na przykład inwestorzy, kredytodawcy, kontrahenci, oraz użytkownicy wewnętrzni – kierownictwo firmy.

Przy sporządzaniu sprawozdań finansowych kluczowe jest przestrzeganie zasady wiernego i rzetelnego obrazu firmy. Oznacza to, iż w sprawozdaniach finansowych należy dążyć do przedstawienia prawdziwego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa. Należy dokładnie i zgodnie z rzeczywistością ewidencjonować wszystkie operacje gospodarcze mające wpływ na sytuację firmy.

¹ W 2008 roku podwyższono limit przychodów zobowiązujący do prowadzenia ksiąg rachunkowych z 800 tys. euro do 1,2 mln euro.

Sprawozdanie finansowe składa się z:

1. bilansu,
2. rachunku zysków i strat,
3. informacji dodatkowej, obejmującej wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Sprawozdanie finansowe podlegające corocznemu badaniu składa się dodatkowo z zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym i rachunku przepływów pieniężnych. „Ustawowy obowiązek badania rocznego sprawozdania finansowego dotyczy banków oraz zakładów ubezpieczeń (i innych wymienionych w art. 64 ustawy o rachunkowości), a także pozostałych przedsiębiorstw, w których w roku poprzedzającym rok sprawozdawczy wystąpiły dwie z niżej podanych okoliczności:

- średnie roczne zatrudnienie przekroczyło 50 osób,
- suma bilansowa przekroczyła 2,5 mln euro,
- przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów oraz przychody z operacji finansowych stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 mln euro” (*Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości*).

Mały przedsiębiorca może zaliczyć się do grupy podmiotów sporządzających sprawozdanie finansowe składające się z bilansu, rachunku zysków i strat i informacji dodatkowej. Obowiązek ten będzie spoczywał na nim, jeśli osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych z przedziału od 1,2 miliona euro do 10 milionów euro². Na zasadzie dobrowolności, mały przedsiębiorca osiągający przychody poniżej 1,2 miliona euro również będzie mógł sporządzać sprawozdanie finansowe. W praktyce przedsiębiorstwa – jeśli nie podlegają ustawowemu obowiązkowi – nie dążą do dobrowolnego stosowania przepisów *Ustawy o rachunkowości*.

Ponadto, jeśli przedsiębiorca osiągnie przychody z przedziału od 5 do 10 mln euro, a suma bilansowa przekroczy 2,5 mln euro, to jego roczne sprawozdanie finansowe będzie podlegało obowiązkowemu badaniu.

W stosunku do małego przedsiębiorcy przepisy *Ustawy o rachunkowości* pozwalają na stosowanie uproszczeń ewidencyjnych i sprawozdawczych³, które mają mu pomóc w przygotowaniu sprawozdań finansowych w sposób rzetelny.

Sprawozdanie finansowe powinna cechować:

- zrozumiałość dla użytkowników,
- istotność,
- wiarygodność,
- porównywalność (Bednarski 2007).

Spełnienie tych cech jest niezbędne, aby sprawozdanie finansowe dawało rzetelny obraz sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa.

Dla firm, które nie mają obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych, podstawowym kryterium wyboru w zakresie ewidencji zdarzeń gospodarczych jest forma opodatkowania dochodu. Najczęściej wybieranym systemem ewidencyjnym jest podatkowa księga przychodów

² Jeśli obrót przekroczy 10 mln euro, przedsiębiorca będzie sporządzał sprawozdanie finansowe, jednak jego przedsiębiorstwo zostanie zaliczone do grupy przedsiębiorstw średnich.

³ Uproszczenia ewidencyjne i sprawozdawcze dla małych przedsiębiorstw dotyczą takich zagadnień, jak: ograniczenia szczegółowości sprawozdania finansowego, możliwości zaliczenia leasingu finansowego do leasingu operacyjnego, braku obowiązku ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, wyceny instrumentów finansowych według zasad ogólnych oraz możliwości wyceny produktu gotowego metodą uproszczoną.

i rozchodów. Oprócz niej w praktyce występuje również często ryczałtowe opodatkowanie dochodów. Podatkowa księga przychodów i rozchodów ma ograniczone możliwości informacyjne, jednak pokazuje podstawowe kategorie przychodów i kosztów podatkowych. Nie ma natomiast możliwości uzyskania na jej podstawie informacji o wielkości należności i zobowiązań, przydatnych w analizie finansowej przedsiębiorstwa. Należy jednak pamiętać, że w wypadku małych przedsiębiorstw (zwłaszcza tych, które nie są zobowiązane do prowadzenia ksiąg rachunkowych) ryzyko związane z prowadzoną działalnością gospodarczą zazwyczaj w całości jest ponoszone przez ich właścicieli, dlatego skomplikowany system ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych byłby nieadekwatny do potrzeb informacyjnych tych firm.

Na rachunkowość przedsiębiorstw ma również wpływ proces integracji europejskiej. Zapewnienie porównywalności sprawozdań finansowych wymusiło zmiany w zakresie przepisów prawnych (Winiarska 2006). Od 1 stycznia 2005 roku nastąpiła zmiana w zakresie obowiązywania prawa o rachunkowości na terenie Unii Europejskiej. Od tego dnia dla jednostek publicznych stało się obligatoryjne stosowanie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości/Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSR/MSSF) (Olchowicz, Tłaczała 2005). Zmiana ta nie ma jednak wpływu na rachunkowość małych przedsiębiorstw. Aktualnie trwają prace Komisji Europejskiej nad zasadami, na jakich miałyby być wprowadzany na obszarze Unii Europejskiej Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Jednostek (MSSF dla MŚP). Komisja Europejska ma zdecydować, czy jego stosowanie będzie obowiązkowe, czy dobrowolne (Pokojowska 2009a). Celem wprowadzenia standardu jest zapewnienie porównywalności sprawozdań finansowych w grupie MŚP na terenie całej Unii Europejskiej. Regulacja ta budzi jednak poważne wątpliwości. Wprowadzenie MSSF dla MŚP spowoduje znaczne utrudnienia w zakresie rachunkowości i podniesie koszty działalności jednostek, które będą zobowiązane do jego stosowania. Ponadto właściciele małych przedsiębiorstw to zazwyczaj niewielka grupa osób, często ze sobą spokrewnionych, którym nie są potrzebne standardy do sprawnego zarządzania firmą. W większości przypadków ponoszą oni sami w całości ryzyko związane z działalnością gospodarczą, dlatego nie ma konieczności udostępniania ich sprawozdań szerokim kręgom użytkowników zewnętrznych. Wyjątkowe sytuacje związane z pozyskiwaniem kapitału obcego na inwestycje i rozwój nie są wystarczającym powodem do ponoszenia comiesięcznych kosztów sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z MSSF. Ponadto praktyka wykazuje, że w wypadku małych przedsiębiorstw nawet banki coraz częściej odstępują od obowiązku przedkładania sprawozdań finansowych wraz z wnioskiem kredytowym, ograniczając wymogi do przedstawienia informacji finansowych pochodzących z książki przychodów i rozchodów.

Możliwości i ograniczenia wykorzystania rachunkowości finansowej i sprawozdawczości finansowej w biznesplanie

Sprawozdania finansowe sporządzane zgodnie z przepisami Ustawy o rachunkowości stanowią cenne źródło informacji o kondycji finansowej przedsiębiorstwa, gdyż dają wiarygodny, rzetelny obraz jednostki gospodarczej. Stanowią one również podstawę do dalszych analiz. Nawet jeśli przedsiębiorca sporządza uproszczone sprawozdanie finansowe, to i tak daje ono podstawę do oceny oraz obliczenia najistotniejszych wskaźników finansowych. Okres za jaki powinny być dołączone sprawozdania finansowe powinien wynosić od trzech do pięciu lat. Krótszy okres będzie ograniczał możliwość obliczenia i interpretacji niektórych wskaźników finansowych⁴.

⁴ Główne ograniczenie dotyczy interpretacji wskaźników obrotowości i rotacji. Do ich obliczenia wykorzystywane są wielkości przeciętne, dlatego, mając dane z trzech lat, przedsiębiorca jest w stanie wyliczyć jedynie dwa wskaźniki.

Jedną z głównych cech rachunkowości finansowej i sporządzanych w jej ramach sprawozdań finansowych jest podejście deterministyczne. Rachunkowość finansowa korzysta z danych z przeszłości. W biznesplanie sprawozdania finansowe pokazujące jedynie sytuację majątkową i finansową z poprzednich okresów miałyby ograniczoną wartość informacyjną dla potencjalnego inwestora. Oczywiście przeszłe zdarzenia wpływają na terażniejszą i przyszłą kondycję firmy, jednak dla inwestora ważniejsza jest analiza przyszłych korzyści. Wyniki z przyszłych działań mają pokryć koszt obsługi kapitału obcego (oraz zapewnić zyski przedsiębiorcy). Dlatego do biznesplanu należy dołączyć sprawozdania finansowe pro forma, czyli planowany obraz przyszłych sprawozdań finansowych po wdrożeniu planowanego przedsięwzięcia. Do sporządzenia sprawozdań finansowych pro forma stosuje się ten sam układ i zasady prezentacji, co do sprawozdań sporządzonych za okresy minione, jednak ich zawartość dotyczy planów i zamierzeń.

Okres, dla którego sporządzane są sprawozdania finansowe pro forma, zależy od charakteru planowanego przedsięwzięcia, rodzaju produktu lub usługi. Najistotniejszy jest oczekiwany czas zwrotu nakładów finansowych na inwestycję. Sprawozdania finansowe konieczne są do analizy czasu, w którym nastąpi spłata zainwestowanych środków. Duże znaczenie ma też sam produkt, jaki jest przewidywany czas, w którym racjonalne będzie jego produkowanie (np. czy nie podlega modzie, szybkiemu zużyciu ekonomicznemu itp.). W zależności od tych aspektów sprawozdania finansowe pro forma sporządza się na okres od jednego roku do pięciu lat.

Głównym problemem dotyczącym wykorzystania rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w biznesplanie małego przedsiębiorcy jest znajomość przepisów prawa w tym zakresie. Nie każda jednostka podlega obowiązkowi sporządzania sprawozdań finansowych, dlatego też w wielu przypadkach mały przedsiębiorca, będąc zwolniony z tego obowiązku, będzie tym samym posiadał ograniczoną wiedzę na temat zasad rachunkowości finansowej.

W wypadku tych firm, które zgodnie z prawem podlegają Ustawie o rachunkowości, sporządzenie i dołączenie do biznesplanu sprawozdań finansowych dotyczących przeszłych okresów nie powinno stanowić żadnego problemu. Konieczne jest jedynie wcześniejsze wnikliwe przeanalizowanie oczekiwanych i możliwych zmian odnośnie przyszłych wyników finansowych przedsiębiorstwa.

Sporządzenie sprawozdania finansowego zarówno za okresy minione, jak i przyszłe może natomiast stanowić problem dla tych przedsiębiorców, którzy nie stosują zasad pełnej rachunkowości, lecz rozliczają się jedynie z urzędem skarbowym, wykorzystując do tego celu książkę przychodów i rozchodów, ryczałt czy kartę podatkową. W ich wypadku trudność może stanowić brak odpowiedniej wiedzy, jak również środków finansowych. Właściciel małego przedsiębiorstwa (firmy jednoosobowej, spółki cywilnej czy jawnej) to zazwyczaj człowiek znający się na działalności wykonywanej w firmie, natomiast mający ograniczoną wiedzę na temat przepisów prawa, a nawet zasady ekonomii stosujący bardziej na zasadzie intuicyjnej niż opartej na znajomości praw rządzących gospodarką rynkową. Przy sporządzaniu sprawozdania finansowego może on skorzystać z pomocy osób trzecich (np. biur rachunkowych, konsultingowych), jednak taka usługa wiąże się z dodatkowymi kosztami, które przedsiębiorca musi uwzględnić przy analizie opłacalności inwestycji. Jeśli koszt pozyskania informacji będzie przewyższał korzyści z jej uzyskania, nieracjonalnym będzie działanie polegające na jej gromadzeniu. W takim wypadku przedsiębiorca powinien próbować znaleźć inne rozwiązanie problemu – postarać się sporządzić uproszczone sprawozdanie finansowe, kierując się zasadą istotności, ograniczyć do niezbędnych pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat lub poszukać bezpłatnej pomocy np. wśród znajomych lub wykorzystać do tego celu instytucje nastawione na pomoc małym przedsiębiorcom. Aby ułatwić małym przedsiębiorcom dostęp

do kapitału obcego, coraz częściej jego właściciele, również banki, rezygnują z narzucania im obowiązkowego dołączania sprawozdań finansowych. Wymogi ograniczane są do dostarczenia danych pochodzących z książki przychodów i rozchodów oraz dodatkowych ewidencji prowadzonych w jej ramach.

Analiza finansowa jako ocena efektywności działalności małego przedsiębiorcy

Analiza finansowa stanowi część analizy ekonomicznej⁵. Zajmuje się oceną efektywności działalności przedsiębiorstwa oraz jego sytuacją majątkową i finansową (Gabrusewicz 2005). Początkowo powstała jako wyłącznie analiza bilansu i rachunku zysków i strat. Z czasem została rozszerzona o analizę wskaźnikową. Do sporządzenia analizy finansowej przedsiębiorstwa wykorzystuje się sprawozdania finansowe. Może być ona tworzona na podstawie danych z przeszłości lub ich prognoz.

Analiza finansowa polega na wyliczeniu i interpretacji wskaźników. Wskaźniki pokazują związki pomiędzy poszczególnymi kategoriami finansowymi. Dostarczają one informacji osobom zarządzającym (do planowania i kontroli) oraz zewnętrznym użytkownikom.

Obliczenia poszczególnych grup wskaźników są niezbędnym elementem analizy finansowej, jednak tak naprawdę ma ona o wiele głębsze znaczenie. Jej zadaniem jest objaśnienie przyczyn, które wpłynęły na wyniki działalności przedsiębiorstwa. Analiza finansowa objaśnia zmiany negatywne (pogorszenie wskaźników) oraz pozytywne (poprawę wskaźników).

Analiza finansowa służy przedsiębiorstwu do podejmowania zarówno bieżących, jak i strategicznych decyzji. Umożliwia odpowiedź na pytania odnośnie:

- efektywności – przeszłej, bieżącej i przyszłej,
- racjonalności wykorzystania zasobów rzeczowych i pracowników dla realizacji zadań bieżących i rozwoju firmy,
- wpływu czynników wewnętrznych i zewnętrznych na wyniki finansowe jednostki,
- możliwości terminowego regulowania zobowiązań (płynności),
- mocnych i słabych stron finansów przedsiębiorstwa,
- rodzaju oraz sposobu pokonania barier rozwoju przedsiębiorstwa (Gabrusewicz 2005).

Główne grupy wskaźników tworzą wskaźniki:

- płynności, które informują o tym, czy przedsiębiorstwo jest w stanie uregulować zobowiązania krótkoterminowe za pomocą aktywów obrotowych, czyli jaka jest jego zdolność do terminowego regulowania bieżących zobowiązań,
- rentowności, pokazujące, czy zyskowność w badanym okresie wzrosła, czy zmalała. W tej grupie wskaźników najważniejsze to rentowność sprzedaży (ROS), rentowność majątku (ROA) i rentowność kapitału własnego (ROE),
- wspomaganie finansowego, które wyjaśniają źródła finansowania majątku (w szczególności wskaźnik ogólnego zadłużenia i relacji zobowiązań do kapitałów własnych),
- obrotowości (nazywane też wskaźnikami sprawności działania), które informują o szybkości krążenia zasobów majątkowych.

Po obliczeniu wskaźników dokonuje się ich interpretacji – porównawczej i przyczynowej. Analiza porównawcza pozwala obliczyć odchylenia pomiędzy wskaźnikami oraz dokonać ich ogólnej oceny:

- w czasie – na podstawie danych z kilku okresów,

⁵ Analiza ekonomiczna odnosi się do działalności gospodarczej firmy. Jej celem jest identyfikacja zjawisk i procesów gospodarczych oraz mechanizmu, kierunku i skali powiązań pomiędzy nimi. Dzieli się na analizę mikro- i makroekonomiczną oraz analizę finansową i techniczno-ekonomiczną (Bednarski 2007).

- na tle innych przedsiębiorstw z branży, najlepiej w porównaniu z najbliższą konkurencją,
- w odniesieniu do standardów wypracowanych w gospodarce rynkowej.

Analiza przyczynowa wskaźników dotyczy szukania czynników mających wpływ na wyniki przedsiębiorstwa. Jest to pogłębiony etap badań wskaźników ekonomicznych, który daje pełniejszą orientację o przedsiębiorstwie, pomaga walczyć z czynnikami pogarszającymi wyniki i wspierać te, które wpływają na poprawę kondycji firmy.

Wskaźniki są powszechnie wykorzystywane do oceny działalności przedsiębiorstwa, ryzyka finansowego i wielu decyzji strategicznych. Są one wiarygodne tylko wtedy, gdy ustala się je na podstawie rzetelnych danych.

Istnieje pewna dowolność w obliczeniach wskaźników oraz w doborze, które spośród nich zaprezentować na zewnątrz organizacji. Dlatego dla przejrzystości informacyjnej konieczne jest oprócz wyników obliczeń i ich interpretacji dołączanie wzoru, z którego korzystano do ich wyliczenia. Rzetelnie przeprowadzona analiza finansowa może stanowić cenne źródło informacji dla potencjalnych inwestorów.

Obecny kryzys finansowy wykazał, że przetrwanie przedsiębiorstwa zależy od realizacji dwóch celów – zachowania płynności finansowej i wypłacalności. Dlatego każdy podmiot gospodarczy powinien kontrolować je ze szczególną starannością. W biznesplanie, w miarę możliwości, przedsiębiorca powinien przeanalizować również inne grupy wskaźników. Ważna jest analiza struktury i dynamiki bilansu i rachunku zysków i strat, pokazująca jak zmieniały się w czasie poszczególne pozycje oraz jak zmieniał się ich udział. Z punktu widzenia potencjalnego inwestora duże znaczenie będzie miała również analiza zadłużenia.

Analiza finansowa prezentowana w biznesplanie nie powinna jednak ograniczać się tylko i wyłącznie do prezentowania wyników z przeszłości. Przedsiębiorca na podstawie sprawozdań finansowych *pro forma* powinien sporządzić również analizę finansową pokazującą, jakie zmiany wywoła planowane przez niego przedsięwzięcie.

Jeśli przedsiębiorca zobowiązany jest do stosowania przepisów Ustawy o rachunkowości i sporządza, nawet tylko uproszczone, sprawozdanie finansowe, to nie będzie miał żadnych problemów z uzyskaniem danych do obliczenia wskaźników ekonomicznych – zarówno za okresy przeszłe, jak i planowanych wielkości na przyszłość.

Problem pojawia się w sytuacji, gdy podmiot nie jest zobowiązany do prowadzenia ksiąg rachunkowych. Ograniczeniem wynikającym ze stosowania księgi przychodów i rozchodów jest brak informacji o wielu istotnych, z punktu widzenia analizy finansowej, wielkościach.

Ważną grupą wskaźników służących do oceny efektywności przedsiębiorstwa są wskaźniki płynności. Są to w szczególności wskaźnik płynności bieżącej, szybkiej i gotówkowej. We wszystkich tych wskaźnikach w mianowniku znajdują się zobowiązania krótkoterminowe⁶. Liczniki zawierają wielkości liczbowe odnośnie aktywów obrotowych. Książka przychodów i rozchodów nie zawiera niezbędnych informacji do wyliczenia tych wskaźników. Mały przedsiębiorca, który nie prowadzi ksiąg rachunkowych, aby obliczyć i zinterpretować wskaźniki płynności, będzie zmuszony korzystać z materiałów źródłowych (np. faktur) lub dodatkowo prowadzonych przez siebie zestawień. W takim przypadku analiza płynności będzie procesem trudnym i czasochłonnym.

Kolejną ważną z punktu widzenia inwestora grupą wskaźników będą wskaźniki rentowności. Do ich wyliczenia przedsiębiorca będzie potrzebował danych na temat wyniku finansowego netto – będącego mianownikiem wszystkich wskaźników rentowności – oraz odnośnie

⁶ We wskaźniku płynności gotówkowej zazwyczaj umieszcza się zobowiązania natychmiast wymagalne.

przychodów ze sprzedaży (do obliczenia ROS), wielkości majątku (ROA) i wielkości kapitału własnego (ROE) – będących ich licznikiem. Również w tym wypadku przedsiębiorca nieprowadzący ksiąg rachunkowych będzie miał problem z prawidłowym wyliczeniem.

W sytuacji, gdy podmiot jest już zadłużony i stara się o kolejne zewnętrzne źródło kapitału, przydatne jest wyliczenie wskaźnika ogólnego zadłużenia, będącego iloczynem zobowiązań ogółem do aktywów ogółem. Również tych informacji nie dostarcza podatkowa księga przychodów i rozchodów.

Reasumując, mały przedsiębiorca, który prowadzi księgi rachunkowe i sporządza sprawozdanie finansowe, nie będzie miał problemu ze sporządzeniem analizy finansowej. Przedsiębiorca, który nie prowadzi ksiąg rachunkowych, może starać się sporządzać analizę finansową na podstawie posiadanych materiałów źródłowych i prowadzonych często na potrzeby bieżącego zarządzania firmą dodatkowych ewidencji. Jednak analiza taka będzie budziła obawy co do rzetelności jej wykonania i wiarygodności prezentowanych w niej informacji oraz będzie wymagała o wiele więcej czasu i wysiłku niż analiza sporządzana w firmach, które mają ustawowy obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Istota rachunkowości zarządczej oraz wpływ rachunkowości na jakość informacji zawartych w biznesplanie

Rachunkowość zarządcza jest zorientowana głównie na wewnętrznych użytkowników informacji, jednak może być również wykorzystana przez użytkowników zewnętrznych. Zgodnie z definicją A. Jarugowej, rachunkowość zarządcza jest to „system gromadzenia, klasyfikacji, agregacji, analizy i prezentowania informacji finansowych i niefinansowych, wspomagających kierowników w procesie podejmowania decyzji i kontroli (sterowania). Obejmuje techniki i procesy, które mają za zadanie ułatwić zarządzającym i wykonawcom podejmowanie lepszych decyzji oraz koordynację i współdziałanie, a dzięki temu osiągnięcie celów organizacji w sposób efektywny” (Jarugowa 1992).

Rachunkowość zarządcza nie jest ograniczona przepisami prawa, zależy głównie od bieżących potrzeb kierowników jednostek wynikających z zarządzania przez nich firmą. Informacje z przeszłości wykorzystywane są do podejmowania decyzji dotyczących przyszłości (Sojak 2003).

Zadaniem rachunkowości zarządczej, tak jak i rachunkowości finansowej, jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych użytkowników informacji. Jednak metody realizacji tego zadania mają zupełnie różny charakter. Rachunkowość zarządcza ma dostarczać informacji w jak najkrótszym czasie i po jak najniższych kosztach. Oczywiście przydatność i jakość uzyskiwanych informacji mają również ogromne znaczenie, jednak ważniejsze są szybkość i niższe koszty od korzyści wynikających z ich uzyskania.

Ostatecznym celem rachunkowości zarządczej jest podjęcie decyzji. Dlatego wartość ma tylko informacja istotna z punktu widzenia decyzyjnego.

Wybór metod i technik rachunkowości zarządczej zależy wyłącznie od specyfiki danego przedsiębiorstwa. Zastosowanie konkretnego rozwiązania nie jest gwarancją sukcesu, jeśli nie jest powiązane z celami działania i sposobami ich realizacji.

Rachunkowość zarządczą cechuje różnorodność metod i technik. Narzędzia stosowane w jej ramach mogą mieć bardzo prostą formę lub przybierać postać skomplikowanych modeli matematycznych. Ta wielość metod i technik jest dla małego przedsiębiorcy podstawową zaletą rachunkowości zarządczej, gdyż może on wybrać te spośród nich, które uzna za zrozumiałe, możliwe do zastosowania, niegenerujące nadmiernych kosztów, a za to przynoszące wymierne korzyści.

Niektóre narzędzia rachunkowości zarządczej są wyjątkowo łatwe do wykorzystania przez małego przedsiębiorcę. Główne ułatwienie wynika z faktu braku ustawowego obowiązku stosowania zasad rachunkowości zarządczej. Swoboda wyboru spośród licznych metod i technik rachunkowości zarządczej powoduje, iż nawet przedsiębiorca mający małą wiedzę na temat ekonomii i regulacji prawnych może wykorzystać rachunkowość zarządczą.

Dowolność w zakresie stosowania metod rachunkowości zarządczej może obniżać wiarygodność prezentowanych informacji. Jednak można temu zaradzić, wyjaśniając dokładnie w tekście biznesplanu zastosowaną metodę, prezentując wzór wraz z objaśnieniami czy załączając komentarze do obliczeń.

Przewaga rachunkowości zarządczej nad rachunkowością finansową w biznesplanie wiąże się ponadto z faktem, iż w rachunkowości finansowej stosowane jest tylko podejście deterministyczne, a w rachunkowości zarządczej również probabilistyczne. Rachunkowość zarządcza stworzona została na potrzeby menedżerów, aby ułatwić im szybkie podejmowanie właściwych, racjonalnych decyzji. Dlatego nastawiona jest na ciągłe patrzeć w przyszłość i wykorzystywanie przeszłości jedynie dla potrzeb prognozowania zdarzeń przyszłych.

Dobór metod i technik jest ściśle związany z charakterem przedsiębiorstwa oraz analizowanego przedsięwzięcia. Nie ma jednego „pakietu narzędzi” rachunkowości zarządczej, których zastosowanie byłoby gwarancją sukcesu przedsięwzięcia. Ich dobór, wykorzystanie i ujawnienie w biznesplanie wymaga od przedsiębiorcy dogłębnej analizy własnej firmy, sposobów działania, rodzaju wytwarzanego produktu. Niezależnie jednak od rodzaju wytwarzanego produktu, można zastosować wyliczenia dotyczące progu rentowności, kalkulacji kosztów, cen, budżetowania przychodów i kosztów.

Najprostszym i najczęściej wykorzystywanym obliczeniem pochodzącym z rachunkowości zarządczej jest próg rentowności. Jego obliczenie przy nieskomplikowanej działalności gospodarczej nie wymaga dużej wiedzy i często dokonywane jest w sposób intuicyjny. Progu rentowności ilościowy oznacza wielkość produkcji, przy której zysk operacyjny równy jest zero, czyli przychody równe są kosztom. Wyliczenie tej wielkości produkcji daje przedsiębiorcy informację, ile musi produkować, aby nie ponosić strat. Każda wielkość produkcji powyżej progu rentowności oznacza dla przedsiębiorcy zyski. Podstawiając kolejne wielkości i przekształcając obliczenia, przedsiębiorca może wyliczyć, jaki poziom produkcji przyniesie mu satysfakcjonujący wynik finansowy. Progu rentowności wielkościowy oznacza wielkość przychodu, która zrównuje się z kosztami przedsięwzięcia – nie dając zysków ani strat. Informacja na temat progu rentowności oraz planowanej produkcji również użytkownikowi zewnętrznemu pozwoli na ocenę przedsięwzięcia pod kątem jego opłacalności.

Nie bez znaczenia są również w każdym rodzaju przedsiębiorstwa kalkulacje kosztów i cen. Wprowadzenie na rynek produktu, bez zastanowienia się, jaka jest minimalna cena, która nie tylko zostanie zaakceptowana przez konsumentów, ale też zaspokoi ich oczekiwania, byłoby działaniem nieracjonalnym. Etapem poprzedzającym kalkulację ceny produktu jest obliczenie jednostkowych kosztów wiążących się z jego wyprodukowaniem. Pewna część kosztów dotyczy bezpośrednio wytwarzanego wyrobu (np. materiały i płace bezpośrednie). Jednak oprócz kosztów bezpośrednich przedsiębiorstwo ponosi też koszty pośrednie, związane z organizacją całej produkcji (koszty wydziałowe, np. utrzymania hal produkcyjnych) oraz koszty związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa jako całości – koszty ogólnego zarządu i sprzedaży. Nowa produkcja wiąże się z nowymi kosztami bezpośrednimi oraz z uwzględnieniem wielkości kosztów pośrednich przypadających na dany produkt. Odpowiednia kalkulacja kosztów posłuży do obliczenia ceny pokrywającej wszystkie koszty produkcji wyrobu gotowego. Porównanie korzyści i kosztów daje wiedzę na temat prognozowanych zysków firmy.

Kolejnym narzędziem rachunkowości zarządczej możliwym do zastosowania i pokazania jego efektów w biznesplanie małego przedsiębiorcy jest sporządzenie budżetu firmy. Budżet ten składa się z wielu powiązanych ze sobą budżetów cząstkowych, których stopień uszczegółowienia zależy od wielkości przedsiębiorstwa, ilości wytwarzanych wyrobów, ich skomplikowania, technologii produkcji. Elementem wyjściowym do sporządzenia budżetu przedsiębiorstwa jest określenie planowanej wielkości produkcji i sprzedaży, planowanej ceny, szacunkowych kosztów zmiennych i stałych. W następnym etapie sporządzany jest budżet produkcji, sprzedaży, kosztów bezpośrednich i pośrednich. Budżety produkcji i sprzedaży mogą być sporządzone dla okresów rocznych lub miesięcznych. Powinny być one również powiązane z wielkością planowanych miesięcznych wpływów gotówkowych. Stopień szczegółowości budżetów kosztów również będzie uzależniony od możliwości i potrzeb przedsiębiorcy. Budżet kosztów może składać się z:

- jednego budżetu planowanych kosztów nazwanych zgodnie z rodzajem planowanego wydatku (koszty energii elektrycznej, paliwa, materiałów do produkcji itp.),
- budżetów kosztów podzielonych na koszty bezpośrednie i pośrednie produkcji,
- szeregu szczegółowych budżetów kosztów (budżetu kosztów materiałów bezpośrednich, robocizny bezpośredniej, materiałów pośrednich, kosztów wydziałowych z rozbiem na np. koszty energii, amortyzacji środków trwałych, pozostałe koszty wydziałowe oraz koszty ogólnego zarządu i sprzedaży).

Wybór uszczegółowienia budżetu całkowitego będzie zależeć od wielkości firmy, stopnia skomplikowania działalności gospodarczej oraz wiedzy z zakresu rachunkowości właściciela i pracowników małego przedsiębiorstwa. Im prostsza działalność gospodarcza, tym bardziej uproszczony będzie budżet. Dlatego również mały przedsiębiorca będzie w stanie go przygotować i załączyć do biznesplanu.

Zaprezentowane narzędzia rachunkowości zarządczej nie stanowią „pakietu” proponowanego do zastosowania przez małego przedsiębiorcę, a jedynie propozycję, która może być rozszerzana o dodatkowe elementy rachunków decyzyjnych lub ograniczana, zgodnie z możliwościami i preferencjami osób sporządzających plan biznesu.

Narzędzia rachunkowości zarządczej są możliwe do wykorzystania przez małego przedsiębiorcę. Brak przepisów prawnych może podważać zaufanie do wiarygodności prezentowanych danych. Jednak, podobnie jak w wypadku analizy wskaźnikowej, dodanie opisu przyczyn doboru określonego narzędzia, wykonywanych obliczeń i skomentowanie uzyskanych wyników może temu skutecznie przeciwdziałać. Zastosowanie rachunkowości zarządczej może być czynnikiem poprawiającym jakość prezentowanych informacji w biznesplanie, gdyż stanowi dogłębną analizę zamierzeń przyszłościowych przedsiębiorstwa.

Wnioski

Wiarygodność i rzetelność informacji pochodzących z rachunkowości jest czynnikiem, który ułatwia analizę kondycji finansowej przedsiębiorstwa i stanowi podstawę do oceny ryzyka inwestycyjnego planowanego przedsięwzięcia. W związku z powyższym jest ważną częścią biznesplanu przedsiębiorcy, bez względu na wielkość firmy oraz cel sporządzenia tego dokumentu.

Nie wszystkie przedsiębiorstwa mają możliwość wykorzystania wszystkich zasad rachunkowości. Małe przedsiębiorstwa nieprowadzące ksiąg rachunkowych mają problemy ze sporządzaniem sprawozdań finansowych – nawet w wersji uproszczonej. W ślad za tym ograniczeniem podąża również poważna trudność ze sporządzeniem analizy finansowej.

Jeśli przedsiębiorca nie musi dołączyć do biznesplanu sprawozdań finansowych i analizy finansowej, należy zastanowić się nad celowością ich sporządzania. Konieczne jest przeanalizowanie kosztów i korzyści płynących z tych informacji.

Wskazane natomiast jest wykorzystywanie i prezentowanie w biznesplanie analiz mających swoje źródło w rachunkowości zarządczej. Brak ustawowego obowiązku stosowania rachunkowości zarządczej nie stanowi ograniczenia dla jej wykorzystania przez małego przedsiębiorcę. Bogactwo jej narzędzi daje przedsiębiorcy możliwość wyboru spośród nich tych, które będą najlepiej pasowały do charakteru planowanego przedsięwzięcia.

Postępująca globalizacja i zmienność otoczenia gospodarczego wymaga od przedsiębiorców stosowania indywidualnych rozwiązań w zakresie prezentowanych w biznesplanie informacji, które są uzależnione od konkretnego przypadku. Podejście takie musi wynikać z ich zaangażowania w przedsięwzięcie oraz – w wypadku starania się o zewnętrzne źródła finansowania – uczciwości i dążenia do pokazania rzetelnego obrazu bieżących i planowanych wyników.

Literatura

1. Bauer K., 2009, *Zarządzanie informacjami w procesie upadłościowym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
2. Bednarski L., 2007, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.
3. Burzym E., 1980, *Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji*, PWE, Warszawa.
4. Cebrowska T., 2005, *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, PWN, Warszawa.
5. Dynus M., Kołosowska B., Prewysz-Kwinto P., 2005, *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*, TONiK, Toruń.
6. Gabrusewicz W., 2005, *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa.
7. Jarugowa A., 1992, *Wprowadzenie do rachunkowości zarządczej [w:] Rachunkowość dla menedżerów*, Rafib, Łódź.
8. Kupiec L., Dębowski T., 2003, *Biznes plan jako instrument zarządzania firmą*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.
9. Olchowicz I., Tłaczała A., 2005, *Rachunkowość finansowa w przykładach według Ustawy o rachunkowości i MSR*, Difin, Warszawa.
10. Opolski K., Waśniewski K., 2007, *Biznes plan – jak go budować i analizować?*, CeDeWu, Warszawa.
11. Pazio W., 2002, *Analiza finansowa i ocena efektywności projektów inwestycyjnych przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
12. Pokojowska A., 2009a, *Komisja Europejska zdecyduje o stosowaniu standardu*, „Dziennik Gazeta Prawna”, nr 192, 1.10.2009, s. B5.
13. Pokojowska A., 2009b, *Mniej spółek przejdzie na księgi rachunkowe*, „Dziennik Gazeta Prawna”, nr 192, 1.10.2009, s. B2.
14. Pomykańska B., Pomykański P., 2007, *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
15. Rumiński R., 2005, *Współpraca kredytowa małych i średnich przedsiębiorstw z bankami komercyjnymi. Doświadczenia Polski i Niemiec*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
16. Skowronek-Mielczarek A., 2007, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H. Beck, Warszawa.
17. Sojak S., 2003, *Rachunkowość zarządcza*, Dom Organizatora, Toruń.
18. Surdykowska S., 1999, *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze.

19. *Ustawa z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej*, Dz.U. 2004, nr 173, poz. 1807.
20. Waśniewski T., 1997, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.
21. Winiarska K., (red.) 2006, *Rachunkowość zaawansowana*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.

Accounting and Financial Analysis – Prerequisites and Conditions in the Case of Small Business Planning

A business plan focuses on a formal statement of the set business goals, the reasons why they are believed attainable, and the plan for reaching those goals. It may also contain information about the organization. A business plan is usually created for the benefit of the external owners of capital. The most important information for investors is that about costs, profits and risk.

Accounting provides information about a separate economic unit. Accounting information is verifiable, objective and quantitative. It is the basis for economic decision making. The accounting information system basically serves two categories of users – those that are external to the business organization and those that are internal. Both financial and managerial accounting are possible. Organizations require both. Financial accounting is primarily for those external to the organization; managerial accounting is for the internal use of managers, but it can also be used by external users. Accounting data can be used in a business plan.

The demand for accounting data has grown rapidly because it increases knowledge and reduces risk. Financial institutions that supply the business with capital for investment or expansion are very interested in such factors as the reputation and ability of the company's management, its ability to meet its financial obligations, and its prospects for future success. A company's financial statements, financial analyses and managerial accounting are an important source of this information. To reduce their risks lenders can demand accounting data in a business plan.